

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۶ / رمضان المبارک / ۱۴۴۵ هـ، ق ۱۷ / حمل / ۱۴۰۳ هـ، ش

فضایل دههٔ اخیر رمضان المبارک و ليله القدر

الحمد لله الذي أعزنا بالإسلام، وأكرمنا بـرمضان، وجعل العشر الأواخر منه من أفضل الأزمان، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، خير الأنام، وأفضل من صلى وصام، وسنَّ التهجد والقيام، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه، ومن اهتدى بهديه، واتبع سنته إلى يوم الدين؛ أما بعد:

فضیلت دههٔ اخیر:

از برای هر تجارت و منافع یک موسمی مقرر است، که تجار به فرا رسیدن آن موسم انتظار میکشند واز برای آن آمادگی میگیرند، کار گران خود را زیاد میگذارند تا کار به سرعت پیش برود، مالهای خوبی را می آورند تا فائده زیادی بدست آید، الله جل جلاله برای مخلوق خود در عبادات یک موسمی تعیین کرده است در یازده ماه مردم آزاد میگردند، که نه بالای ایشان پا بندی است و نه از آنها مطالبه زیادی صورت می گیرد اما وقتیکه ماه رمضان فرا رسد، همه مسلمانان از برای الله تعالی روزه میگیرند و کوشش میکنند که زیاد عبادت کنند، والله تعالی هم بخاطر این ماه به آراسته کردن جنت و بند کردن دروازه های دوزخ و بستن شیاطین حکم میکند.

وقتیکه مسلمان بخاطر رضای الله جل جلاله بیست روز روزه گیرد و عبادت بکند، از رحمت و مغفرت پروردگارش مستفید میشود، صرف این باقی میماند که الله تعالی اعلام خلاصی او را از آتش جهنم بکند.

از سلمان فارسی رضی الله عنه روایت است: که بخش اول این ماه رحمت، بخش وسط آن مغفرت و بخش اخیر آن خلاصی از آتش جهنم است.

از همین جهت رسول الله صلی الله علیه وسلم در ده اخیر روزه آنقدر در عبادات کوشش میکردند که در روزهای دیگر به همان اندازه کوشش نمی کردند.

از این رو وقتیکه دهه اخیر فرا می رسید پیامبر علیه الصلاة والسلام کمر خود را به عبادت بسته میکرد و در این روزها در عبادات آنقدر کوشش میکردند که در سائر روزها به این اندازه کوشش نمی کردند. از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است: (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ شَدَّ مِنْزَرَهُ وَأَحْيَا لَيْلَهُ وَأَيَّقُظَ أَهْلَهُ) صحيح البخاري

ترجمه:- وقتیکه دهه اخیر رمضان داخل می شد پیامبرعلیه السلام کمربند یعنی (ازار) خود را به عبادت محکم بسته میکرد، شب را به عبادت سپری میکرد و عیال خانه خود را هم به عبادت بیدار میکرد.

تشریح(شدّ مؤزّه) کنایه است از کناره شدن از زنها یا کنایه از زیاد اهتمام و نشاط.

از حضرت علی رضی الله عنه روایت است وقتیکه دهه اخیر فرا می رسید نبی کریم صلی الله علیه وسلم خانواده خود را از طرف شب بیدار میکردند تا که الله تعالی را عبادت کنند. (عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُوقِظُ أَهْلَهُ فِي الْعَشْرِ- الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ). سنن الترمذی (۳/ ۱۶۱)

در روایت دیگری حضرت عائشه رضی الله عنها میفرماید: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَجْتَهِدُ فِي رَمَضَانَ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ، وَفِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْهُ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ) رواه مسلم .

ترجمه:- پیغمبرعلیه السلام در رمضان در عبادت آنقدر کوشش میکردند که در دیگر ماه ها به همان اندازه کوشش نمی کردند و در ده روز اخیر رمضان آنقدر کوشش میکردند که در دیگر روزهای آن به همان اندازه نمی کردند.

سفیان ثوری رحمه الله میگوید: در دهه اخیر رمضان من را لذت میبخشد که در شب تهجد بخوانم و خوب به کوشش آنرا اداء نمایم، عیال و اولاد های خود را که توان نماز را دارند بیدار نمایم. لطایف المعارف.

بهترین مردم این امت صحابه کرام، تابعین و مجتهدین در ده اخیر رمضان المبارک در عبادت کوشش و توجه خاص میکردند.

وقتیکه دهه اخیر داخل میشد امام ایوب سختیانی رحمه الله در بیست دوم روزه غسل میکرد و خوشبوئی استعمال مینمود.

از تمیم الداری رضی الله عنه صحابی جلیل القدر روایت است که او یکبار از برای شب قدر یک جوره لباس به قیمت (۱۰۰۰) خریداری کرد که آنرا در دیگر وقت نمی پوشید. سیر اعلام النبلاء.

حضرت عمر رضی الله عنه در نماز تهجد زیاد کوشش میکردند وقتیکه شب نصف می شد اهل و عیال خود را بیدار میکردند و این آیت را از برای ایشان قرائت میکردند: (وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى). الموطأ - رواية محمد بن الحسن (۱/ ۲۵۹)

صحابه کرام و تابعین در دهه اخیر روزه زیاد کوشش میکردند و زیاد تلاوت میکردند.

حضرت قتاده رحمه الله در روزهای رمضان در ظرف سه روز وقتیکه دهه اخیر فرا میرسد هر شب قرآن را ختم میکرد. لطایف المعارف.

امام اسود بن یزید رحمه الله تابعی جلیل القدر که او در ظرف دو روز قرآن را ختم میکرد. فضائل القرآن للقاسم بن سلام (ص: ۱۸۰)

ای بندگان صالح الله! ده روز اخیر روزه وقت فائده و منفعت است، احتیاط کنید که ضایع نشود الله تعالی میدانده که تا رمضان آینده که مرده وکی زنده خواهد بود؟ شب و روز کوشش کنید که الله تعالی ما را از آتش دوزخ خلاص کند، خانواده خود را تشویق کنید که از آتش دوزخ نجات یابند. ذکر ، تسبیح، نماز ، تلاوت، درود هر چه که آسان باشد در آن خود را مشغول کنند.

واز همه خبر مفید این است که از الله تعالی طلب دعا نموده بخاطر بقاء وثبات نظام اسلامی خود وخصوصاً برای مجاهدین فلسطین وعموم مردم آن که در شرایط سختی قرار دارند.

ده روز اخیر رمضان خصوصیت جداگانه دارد که از تمام شب ها وروزهای سال برتری دارد، این آن شبهای است که رسول الله صلی الله علیه وسلم آنرا به عبادت زنده نگه میداشت که در این شبها شب قدر هم است که از هزار ماه بهتر است. پس به هر مسلمان مستحب است که در این ده روز اخیر عبودیت خود را به الله تعالی به طور خاص وعام زنده کند وبه تزکیه نفس خود زیاد اهتمام نماید، قلب خود را اصلاح کند ودرکارهای خیر سهم بگیرد.

بعضی اعمال بهتر در ده اخیررمضان:

در این شبها وروزها شریعت اسلام از برای هر مسلمان یک سلسله اعمال نیک را انگشت نشان کرده که بعضی آنها قرار ذیل است:

۱. بدست آوردن فضیلت لیلۃ القدر: شب قدر از تمام شبهای سال بهتر است الله تعالی در این باره فرموده است: (خیر من الف شهر) یعنی از هزار ماه بهتر است به این معنی که تقریباً نزدیک به (۸۴) سال عبادت؛ یک شب عبادت کردن در شب قدر بهتر است.

یکی از فضائل این شبهای ده گانه این است که اگر عبادت یک مسلمان در شب به این شب برابر شود پس تنها همین یک شب عبادت برای او بهتر است از تمام عبادت در زندگی او .

۲. اعتکاف نشستن: در این شبها وروزهای ده اخیر بخاطر بجا آوردن مستحبات، اعمال نیک وعبادت کردن، شب وروز در مسجد نشستن است. از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت صحیح رسیده است که ایشان در هر رمضان در دهه اخیر اعتکاف می نشستند تا اینکه ایشان وفات کردند.

۳. تلاوت کردن قرآنکریم: رمضان المبارک ماه تلاوت و تدبیر قرآنکریم و ماه خشوع است، الله تعالی فرموده است: (شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن هدى للناس و بینات من الهدی و الفرقان) یعنی ماه رمضان آن ماهی است که قرآن در آن نازل شده است از برای هدایت مردم ودلائلی از هدایت و فرقی کننده در بین حق و باطل. پس باید از هر شبها وروزهای این ماه حتی از دقایق آن فائده بدست آوریم، بخصوص شبها وروزهای دهه اخیر که خود را برای عبادت به طور کامل فارغ کنیم، نبی علیه السلام همراه با جبرئیل در ماه رمضان هر روز قرآن کریم را تکرار میکردند.

۴. مال خود را در راه الله نفقه کردن: در تمام ماه رمضان زیاد صدقه دادن مستحب است ودر این ده اخیر به طور خاص بسیار اجر و ثواب دارد. به شرطیه که در آن اسراف وریا نباشد، نبی علیه الصلاة والسلام همیشه نسبت به همه مردم سخاوتمند بودند بخصوص در ماه رمضان نسبت به همه مردم زیاد سخاوت میکردند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم، صحابه کرام، تابعین و علمای بزرگ اسلام به اهمیت دهه اخیر اهتمام خاص داشتند و این کوشش را میکردند که این ده روز اخیر را به عبادت، ذکر و طاعت سپری کنند.

۵. خواندن نماز تهجد: در شبهای دهه اخیررمضان، مسلمان باید نماز تهجد را اداء نماید و شب را به عبادت پر کنند.

اگر در ده شب اخیر هر شب آن به عبادت پر شود این از همه بهتر است و اگر به اینطور نمی توانیم پس میتوانیم در اول حصه شب نماز تهجد را اداء کنیم و یا در وسط شب اداء نمائیم و میتوانیم که در اخیر شب نماز تهجد را اداء کنیم، در قیام الیل این حتمی نیست که در همه شب نماز خوانده شود بلکه اگر کسی در نماز خواندن خسته میشود میتواند که اعمال ذیل را انجام بدهد: تلاوت قرآن کریم، استغفار گفتن، ومغفرت خواستن از الله تعالی واذکار مسنونه؛ برای خود و خانواده خود دعا

کردن و همچنان برای دوستان و همه مسلمانان دعا کردن به خصوص دعا کردن در حق آن مسلمانانیکه تحت ظلم و شکنجه شب و روز را سپری میکنند.

فضیلت لیلة القدر:

تمام فقهاء بر این اجماع دارند که بعضی اوقات و زمانه بر بعضی دیگر برتر و بهتر است از لحاظ فضیلتی که الله تعالی به آن نصیب کرده مانند ماه مبارک رمضان که به دیگر ماه ها بهتر است و شب قدر که از تمام شبهای سال بهتر است که در آنها شب قدر نباشد.

درباره شب قدر الله جل جلاله فرموده است: (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ . وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ . لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ . تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ . سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ). سورة القدر: (۵)

ترجمه:- یقیناً ما قرآن عظیم الشان را در شب قدر نازل کردیم، تو میدانی شب قدر چه عظمت دارد، شب قدر از هزار ماه بهتر است فرشتگان و جبرئیل در این شب به اجازه پروردگار شان برای اجرای هر کار مهم فرو می آیند، این شب تا هنگام طلوع فجر امن و سلامت سرتاسری است.

لیلة القدر را شب (قدر) بخاطر این میگویند که قدر عزت و شرف را گفته میشود این شب هم شب عزت و شرف است، زیرا که در این شب قرآن کریم نازل شده است و در این شب ملائک به زمین پائین میشوند و در این شب رحمت خاص پروردگار نازل میشود.

بعضی فقهاء میگویند که لیلة القدر شب (قدر) بخاطر این میگویند که (قدر) قضاء، حکم و فیصله را گفته میشود و در این شب به امر الله تعالی ملائک رزق و روزی و عمر انسانها را فیصله و نوشته میکنند، طوری که الله تعالی فرموده است: { إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ { الدخان: (۲-۵)

ترجمه:- یقیناً ما این کتاب را در شب مبارکی نازل کردیم ماهواره بیم دهنده کافران و مشرکان و ستمگران هستیم در این شب مبارک تفصیل و بیان می شود هر کار حکیمانه این امر حکیم فرمانی است که از جانب ما صادر می شود یقیناً فرستنده پیامبران و فرو آورنده کتب ماهستیم .

جمهور علماء میگویند : که مراد از این شب مبارک؛ شب قدر است ، شب پانزدهم شعبان مراد نیست . روح المعانی (۲۵ / ۱۱۰)

امام ابن قدامه میگوید: لیلة القدر شب عزتمند ، مبارک و معظم است ، از این جهت گفته شده که در این شب خیر و مصیبت که در طول سال واقع می شود و رزق روزی و برکت در این شب نوشته می شود . المغنی (۳ / ۱۱۷)

فقهای کرام میگویند: به اساس دلایل ذیل شب قدر از تمام شبهای دنیا بهتر و برتر است .

۱- در این شب عبادت و اعمال نیک و صالح بهتر است از هزار ماه عبادت و اعمال صالح . الله تعالی فرموده است : { لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ } .

۲- در شب قدر روزی واجل انسانها تعیین می شود . این آن شب مبارک است که در این شب روزی انسانها واجل انسانها وسایر خیر وشر فیصله می شود طوریکه الله تعالی فرموده: { إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مَبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ } . الدخان: (۲-۵)

مفسر مشهور قتاده رحمه الله و دیگر مفسرین میگویند: (تقضى فيها الأمور وتقدر الأجل والأرزاق). تفسیر ابن کثیر (۴ / ۶۵۰)

ترجمه:- در شب قدر فیصله کارها صورت می گیرد اجل و رزق انسانها مقرر می شود .

۳- در این شب ملائک رحمت پائین می شوند : علاوه برآن در این شب ملائک به حکم پروردگار به زمین پائین می شوند طوریکه الله تعالی فرموده است: { تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ } امام قرطبی میگوید : پائین می شود از هراسمان واز صدرالمنتهی به زمین وبه دعاهاى مردم آمین میگویند تا صبح صادق . نازل می شوند ملائک و جبرئیل امین در شب قدر همراه با رحمت الله تعالی وبه امر الله تعالی وبه هر کاریکه الله تعالی در باره آن قضاء و فیصله کرده . تفسیر القرطبی (۲۰ / ۱۳۳)

۴- در شب قدر امن موجود میباشد واز هر نوع شر شیطان امن وامان موجود میباشد. الله تعالی فرموده است: { سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ }

امام ضحاک رحمه الله در تفسیر این آیت میگوید: (لَا يُعَدُّ اللَّهُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ إِلَّا السَّلَامَةَ وَفِي سَائِرِ اللَّيَالِي يَفْضِي بِالْبَلَايَا وَالسَّلَامَةَ). فیصله نمیکند الله تعالی در این شب مگر سلامتی ودر دیگر شبها الله تعالی سلامتی ومصیبت هر دو را فیصله میکند.

امام مجاهد رحمه الله در تفسیر این آیت میگوید: (هِيَ لَيْلَةٌ سَالِمَةٌ لَا يَسْتَطِيعُ الشَّيْطَانُ أَنْ يَعْمَلَ فِيهَا سُوءًا وَلَا أَدَى). تفسیر القرطبی (۲۰ / ۱۳۴)

این شبی است سالم، شیطان نمی تواند که در این شب بدی و زیان برساند، یعنی به کسی بدی و زیان رسانده نمی تواند.

۵- لیلۃ القدر از جمله خصوصیت امت محمدی (صلی الله علیه وسلم) است: جمهور فقهاء به این نظر اند که لیلۃ القدر از خصوصیت امت محمدی صلی الله علیه وسلم است ودر امت های سابقه لیلۃ القدر نبود. دلیل ایشان این روایت است: عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ : أَنَّهُ سَمِعَ مَنْ يَتَّقُ بِهِ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ يَقُولُ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَى أَعْمَارَ النَّاسِ قَبْلَهُ ، أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ ، فَكَأَنَّهُ تَقَاصَرَ أَعْمَارُ أُمَّتِهِ أَنْ لَا يَبْلُغُوا مِنَ الْعَمَلِ مِثْلَ الَّذِي بَلَغَ غَيْرُهُمْ فِي طُولِ الْعُمُرِ ، فَأَعْطَاهُ اللَّهُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ). الإمام مالك في الموطأ (۱ / ۳۲۱) بلاغاً .

ترجمه:- مالک بن انس از کسی شنیده است که به آن باور دارد از اهل علم که به رسول الله صلی الله علیه وسلم عمر امت های گذشته خبر داده شد گویا که پیامبر علیه السلام عمر امت خود را کم شمرد نسبت به عمر امت های گذشته وبه این فکر کرد که امت من به انجام دادن آن اندازه اعمال نمی رسند به اندازه آن اعمالیکه امت های گذشته انجام میدادند به نسبت عمل زیاد، پس الله تعالی به نبی علیه السلام لیلۃ القدر را داد که این ماه بهتر از هزار ماه است.

در روایت دیگری آمده است: (عَنْ مُجَاهِدٍ : أَنَّ النَّبِيَّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَبَسَ السَّلَاحَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَلْفَ شَهْرٍ قَالَ فَعَجِبَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ : فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ). الَّتِي لَبَسَ فِيهَا ذَلِكَ الرَّجُلُ السَّلَاحَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَلْفَ شَهْرٍ). وَهَذَا مُرْسَلٌ. السنن الكبرى للبيهقي (٤/ ٣٠٦)

ترجمه:- از امام مجاهد رح روایت است که یقیناً نبی علیه السلام یک شخصی از بنی اسرائیل را یاد کردند که در راه الله تعالی (جهاد) هزار ماه سلاح پوشیده بود، راوی میگوید: که مسلمانها از این تعجب کردند، سپس الله تعالی سوره قدر را نازل کرد که در آن شب قدر است که از هزار ماه بهتر است که در آن آن شخص سلاح را بر تن کرده بود در راه الله تعالی (درجهاد).

تمام فقهای امت بر این اتفاق دارند که عبادت کردن در شب قدر عمل مسنون و مستحب است و نبی علیه السلام امت خود را به عبادت کردن در این شب تشویق کرده است.

عبادت کردن در لیلۃ القدر سبب بخشش گناهان است: در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَغُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ). متفق عليه

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که نبی علیه السلام فرموده اند: کسیکه روزه رمضان را به اساس ایمان و به نیت ثواب میگیرد بخشیده میشود برای او آن گناhanیکه قبلاً انجام داده است و کسیکه قیام کند لیلۃ القدر را به اساس ایمان و به نیت ثواب بخشیده میشود از برای او آن گناhanیکه قبلاً انجام داده است.

و در حدیث شریف دیگری آمده است: (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ). صحيح البخاري (٥/ ١٥٢)

ترجمه:- از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: جستجو کنید لیلۃ القدر را در شبهای طاق در دهه اخیر رمضان المبارک.

علمای کرام به این اتفاق دارند که لیلۃ القدر در اخیر رمضان المبارک در شبهای طاق میباشد. در حدیث شریف آمده است:

(عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التَّمَسُّوْهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي تَاسِعَةِ تَبْقَى فِي سَابِعَةِ تَبْقَى فِي خَامِسَةِ تَبْقَى). صحيح البخاري (٥/ ١٥٥)

ترجمه:- از عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت است که نبی علیه السلام فرمودند: جستجو کنید (لیلۃ القدر) را در شبهای دهه اخیر رمضان و قتیکه نه روز روزه باقی بماند، یعنی (روز بیست و یکم)، و قتیکه هفت روز روزه باقی بماند یعنی (بیست و سوم روزه)، و قتیکه پنج روز روزه باقی بماند، یعنی (بیست و پنجم روزه).

در اکثر روایات و اقوال علماء آمده که لیلۃ القدر در شب بیست و هفتم (٢٧) رمضان است.

در یک حدیث شریف آمده است: (عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مُتَحَرِّرِيهَا فَلْيَتَحَرَّهَا لَيْلَةَ سَبْعِ وَعِشْرِينَ). مسند أحمد (٨/ ٤٢٦)

ترجمه:- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: کسیکه شب لیلۃ القدر را جستجو میکند باید در شب بیست و هفتم (٢٧) آنرا جستجو کند.

امام طحطاوی رحمه الله مینویسد: (وذهب الأكثر إلى أنها ليلة سبع وعشرين وهو قول ابن عباس وجماعة من الصحابة ونسبه العيني في شرح البخاري إلى الصحابين). حاشية الطحطاوي على المراقي (ص: ۲۶۴)

به نزد اکثر علماء (لیلة القدر) در شب بیست و هفتم است و این نظر عبدالله ابن عباس و دیگر صحابه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین است و بدر الدین عینی در شرح بخاری این قول را به صاحبین نسبت کرده است.

مراد از زنده نگهداشتن شب قدر عبادت کردن در این شب است، مانند: نماز خواندن، تلاوت قرآن کریم، و خواندن اذکار، دعا کردن و سائر عبادات، و در شب قدر این دعا را بیشتر خواندن سنت است. (اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي).

زیرا که از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که او میگوید: (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيُّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا قَالَ قَوْلِي اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي). سنن الترمذي (۵/ ۵۳۴)

ترجمه: من گفتم که ای رسول خدا! اگر من بدانم که کدام شب، شب قدر است پس من در آن شب چه بگویم؟ نبی علیه السلام فرمودند، اینطور بگو: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.

حکمت مخفی بودن شب قدر:

تمام فقهاء بر این اتفاق دارند که لیلة القدر در دهه اخیر رمضان و در شبهای (طاق) میباشد، اما به طور قطعی و یقینی معلوم نیست که در کدام شبهای طاق است؟ زیرا که در رابطه به شبهای طاق در هر شب آن روایت آمده است.

پس لیلة القدر در شبهای طاق مخفی ماند، علمای کرام میگویند که در عقب مخفی بودن این حکمت های نهفته است. حافظ ابن حجر میگوید: در مخفی بودن لیلة القدر حکمت این است تا اینکه در جستجوی آن بیشتر کوشش کرده شود؛

اگر معلوم می بود مردم تنها در همان شب کوشش و عبادت میکردند و در دیگر شبها در عبادت کوشش نمی کردند. فتح الباری (۴/ ۳۱۵)

امام فخرالدین رازی میگوید: الله تعالی این شب را نسبت چند وجه مخفی نموده است، اول: الله تعالی لیلة القدر را طوری پنهان کرده مثلیکه در طاعات رضای خود را پنهان کرده تا اینکه مردم زیاد عبادت نکنند و همچنان غضب خود را در معاصی پنهان نگهداشته تا اینکه مردم از تمام گناهان، خود داری کنند. و دوست خود را در بین بندگان خود پنهان نگهداشته تا اینکه همه مردم عزت و احترام شوند، دعا و وقت قبولیت آن را مخفی نگهداشته تا اینکه مردم در دعاهای خود هر وقت کوشش نکنند،

و اسم اعظم خود را در همه اسماء مخفی نگهداشته تا اینکه مردم عظمت تمام اسماء الله تعالی را درک نمایند، و نماز وسطی را در بین نمازها مخفی نگهداشته بخاطر اینکه به تمام نمازها اهتمام شود و قبولیت توبه را پنهان نگهداشته بخاطر اینکه انسان مکلف در هر وقت به توبه کردن اهتمام بکند و وقت مرگ را پنهان نگهداشته است تا اینکه مکلف از آن بترسد، و شب قدر را مخفی نگهداشته تا اینکه مردم احترام تمام شبها را بکنند، اگر لیلة القدر آشکار می بود پس مردم گناه میکردند به امید اینکه در شب قدر توبه میکنند و گناهان ما معاف میشود و مردم در انجام دادن گناهان جرأت پیدا میکردند. مفاتیح الغیب (۳۲/ ۲۲۹)

علامات لیلة القدر: در بعضی روایات از برای شب قدر علاماتی ذکر شده که قرار ذیل اند:

۱- در صباح شب قدر آفتاب سفید بوده و شعاع نمی داشته باشد، در روایت ابی ابن کعب رضي الله عنه آمده است: (وَأَمَّا رُبَّهَا أَنْ تَطَّلَعَ الشَّمْسُ فِي صَبِيحَةِ يَوْمِهَا بِنِضَاءٍ لَا شُعَاعَ لَهَا). صحیح مسلم (۲/ ۱۷۸) علامه لیلة القدر این است که در صباح همان شب آفتاب طلوع میکند در حالیکه سفید میباشد طوری که شعاع نمی داشته باشد.

شارحین حدیث میگویند آفتاب از این جهت تیره می باشد که در همان وقت ملائک بسیار زیاد به زمین پائین وحین بازگشت به آسمان وبه اثر کثرت ملائک آفتاب تیره می باشد.

۲- شب قدر صاف، روشن، معتدل می باشد، نه در آن سردی می باشد ونه گرمی، ودر آن شب ستاره ها زده نمی شوند، در وقت طلوع آفتاب شیطان بلند نمی شود، در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ ... وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَمَارَةَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ أَنَّهَا صَافِيَةٌ بَلَجَةٌ كَأَنَّ فِيهَا قَمَرًا سَاطِعًا سَاكِئًا سَاجِيَةً لَا بَرْدَ فِيهَا وَلَا حَرًّا وَلَا يَحِلُّ لِكَوْكَبٍ أَنْ يُرْمَى بِهِ فِيهَا حَتَّى تُصْبِحَ وَإِنَّ أَمَارَتَهَا أَنَّ الشَّمْسَ صَبِيحَتَهَا تَخْرُجُ مُسْتَوِيَةً لَيْسَ لَهَا شُعَاعٌ مِثْلَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَلَا يَحِلُّ لِلشَّيْطَانِ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا يَوْمَئِذٍ). مسند أحمد (۳۷/ ۴۲۵)

ترجمه:- از عباده بن صامت رضي الله عنه روایت است در روایت او آمده است که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: یقیناً علامه شب قدر این است که این شب صاف وروشن می باشد مثلیکه در آن شب مهتاب تابان باشد، واین شب آرام و معتدل می باشدنه در آن سردی می باشد ونه در آن گرمی، وبه ستاره گان مناسب نیست که آنها پرتاب کرده شوند (یعنی شیاطین به آسمانها بلند شده نمی توانند) تا طلوع صبح، و یقیناً علامه شب قدر این هم است که آفتاب در صبح آن شب بلند میشود که در آن شعاع نمی باشد مانند: مهتاب شب چهاردهم وشیطان نمی تواند که همراه با آفتاب بلند شود در آن روز.